

LUND UNIVERSITY

Vad är makt?

Persson, Anders

Published in:
Helsingborgs Dagblad

1989

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Persson, A. (1989). Vad är makt? *Helsingborgs Dagblad*, (891018).

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

HD
18/10 1989

Vad är MAKT?

När forskare undersöker begreppet handlar det ofta mera om vad makt kan tänkas vara än om hur makt utövas, skriver Anders Persson, som läst två nya böcker i ämnet.

Det är en spännande och bångstyrig skapelse Yvonne Hirdman lyckats härbergära inom ramen för Maktutredningens senaste antologi med titeln Maktens former. Hon vill själv se boken som ett experiment, iscensatt med hjälp av vad hon kallar en rad humanister, vilka vanligtvis inte tänks sysselsätta sig med studier av makt. Många olika maktperspektiv och ansatser presenteras sida vid sida. Framställningssätten varierar. Makt framstår som formlös. Alla studier av makt tycks ha det gemensamt att de mer ägnar sig åt vad makt kan tänkas vara, än hur makt utövas och vilka konsekvenserna blir av det. Det är en oändlig diskussion som skulle kunna avslutas på det sätt som partikelfysikern Astri Kleppe gör i antologin: "Makten manifesteras genom sin verksamhet...". Eller varför inte som Gunnar Olsson, chef för Nordplan, gör: "...makten (kan) ... aldrig studeras direkt, endast indirekt."

Mimetiskt begär

Socialpsykologen Johan Asplund tycks i sitt bidrag mera sysselsätta sig med vad makten inte är. I en skarp vidräkning med den franske samhällsvetaren René Girard visar han att makt inte uteslutas är en följd av mimetiskt begär.

Det mimetiska eller härmande begäret tar sig uttryck i en maktkamp där två individer, grupper, organisationer eller nationer konkurrerar om samma sak. Kampen bestäms inte av den eftertraktade sakens värde, utan av att den andre vill ha saken. Två individer som t ex slåss om en cykel bryr sig således inte om cykeln i sig, utan den representerar endast den andres begär, vilket båda vill härra.

Båda är varandras modeller och som sådana formar de varandras begär och cykeln är endast en ställföreträdande konfliktorsak, det kunde lika gärna ha varit en bil, en man eller ett barn.

Det mimetiska begäret verkar vara outsläktligt men maktkampen kan tillfälligt avstanna genom att en syndabock utses och "avlivas". Asplund granskar alltså denna maktteori, avfärdar den som generell teori men finner att det mimetiska begäret kan förklara en del situationer av kamp och konkurrens mellan människor. En auktion, där det ibland kan råda hård konkurrens om saker som ingen egentligen vill ha utan där det är själva konkurrenssituationen som är åtråvärd och där det som ropats in får karaktären av trofé, är ett sådant exempel som Asplund tolkar på ett spännande sätt.

Asplunds kritik av Girards generella maktteori baserad på det mimetiska begäret, blir självfallet materialistisk. Han visar att den mimetiska maktkampen inte är en konflikt kring livsnödvändiga och knappa resurser. I en annan bok, Rivaler och syndabocker där bidrag i antologin också återfinns, reserverar sig Asplund mot en annan aspekt av Girards teori, nämligen att inget - bara kampen - har ett värde. I det perspektivet "...framstår hela världen som ett krigsmuseum och en sopp-tipp. Allt som historiens så kallade vittnesbörd skulle vitna om vore utbrända mimetiska begär". Asplund redogör i det sammanhanget också för en kategori föremål som undandrar sig det mimetiska begäret, föremål med affektionsvärde.

Isolering och mättnad

Jag kan inte låta bli att fundera över vilka

slags förhållanden som framkallar en teori som Girards - och vilka förhållanden som gör den populär, vilket den ju tycks ha blivit under 1980-talet. (I Gunnar Olssons bidrag till antologin nämns det mimetiska begäret i förbigående, som en självklarhet, utan ens de självklara materialistiska invändningar Asplund gör).

Girards maktteori är en mätt människas betraktelser över en värld som han tror befolkas av andra mätta människor. Det är en teori framsprungen ur isolering, eftersom Girard inte kan föreställa sig något annat skäl till att en människa vill ha något än att hon vill hindra en annan människa från att få det. I Girards värld tycks det inte råda knapphet, enbart konkurrens för dess egen skull.

Makten är rotad i den inmutade jorden, skriver Madeleine von Heland.

Teorin om det mimetiska begäret försvarar sin plats i ett 80-tal där fördelningskonflikter upplevs som otidsenliga och där fatigdom framsätts som en synd, inte på grund av sin existens utan därför att den framkallar en, tycks det, än värre synd - avund. Bevare oss från dessa mätta samhällsvetare som blir hjältar på parnassen!

Inmutad jord

Till antologins mer traditionella maktteoretiska bidrag hör Sven-Eric Liedmans intressanta analys av den svenska ämbetsmannai-deologins modernisering - från boströmiansk förgudning av ämbetsmannamaktutövningen under 1800-talet till var tids lönearbete statstjänstemän med strejkrätt. Made-

leine von Helands illustration av paradigmet makt över forskartanken - med hjälp av den 200-åriga teorin om ett indo-europeiskt urspråk - som görs inom ramen för ett resonemang om makt och oskuld, bygger också på ett traditionellt maktperspektiv. Hennes tänkvärda slutord får bli denna artikels slutord:

"Makten är rotad i den inmutade jorden. Oskulden härskade utan makt så länge vägen bort fanns kvar".

Anders Persson

Yvonne Hirdman (red), Maktens former, Carlsons bokförlag.

Johan Asplund, Rivaler och syndabocker, Korpen.

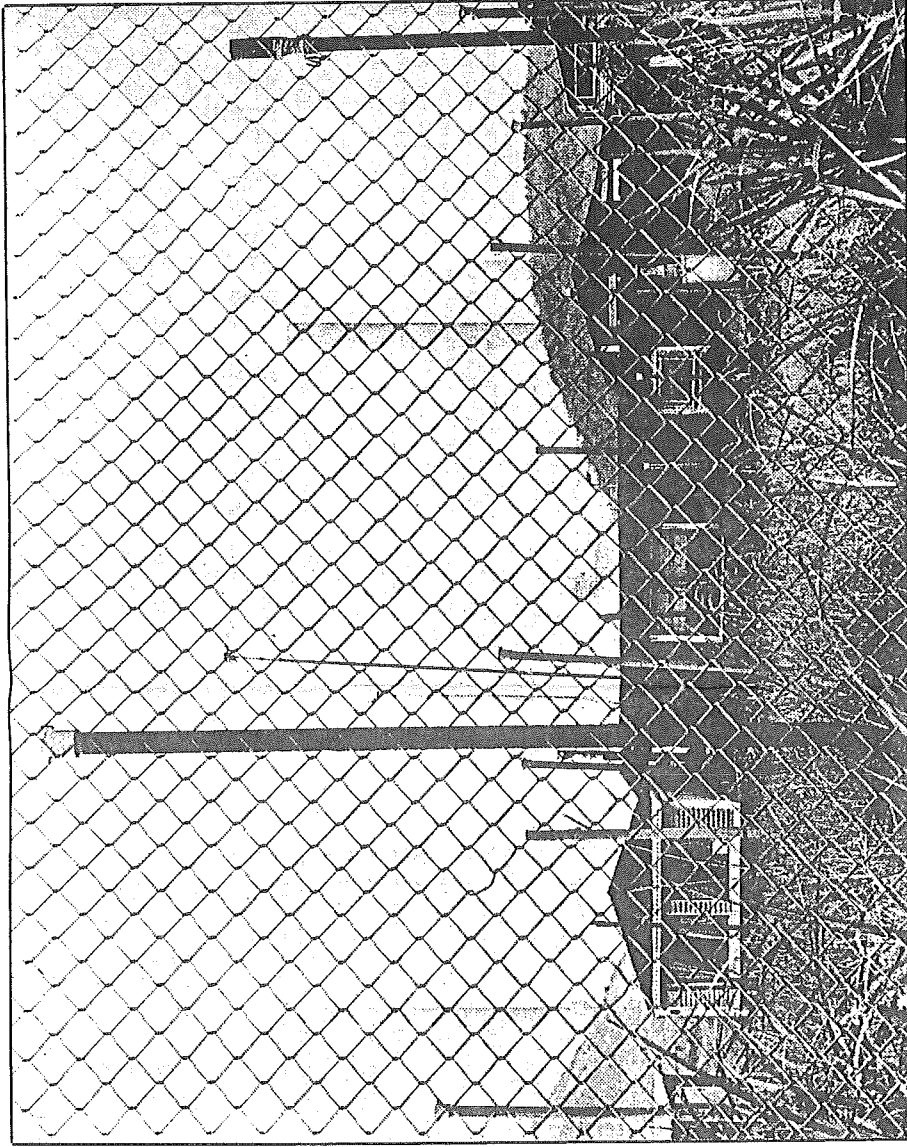

Foto: JOHN S WEBB